

Adatok a bükk-hegységi Csúnya-völgy és környékének holocén Mollusca-faunájához

FÜKÖH Levente, KROLOPP Endre
Gyöngyös, Mátra Múzeum,
Budapest, Magyar Állami Földtani Intézet

ABSTRACT: The paper makes known the young Quarternary fauna of two smaller caves. The data make up well the papers written by authors earlier on the fauna development of the area.

Az elmúlt években több dolgozat is foglalkozott a Csúnya-völgy kvartermalakológiai vizsgálatával (FÜKÖH, L. - KROLOPP, E. 1982-83, 1984; FÜKÖH, L. 1985; FÜKÖH, L. - GERA, I. - KÖRMENDI, Á. 1985). Az eddig előkerült Mollusca-fauna segítségével nyomon lehetett követni a völgyben, illetve környékén, a fiatal negyedidőszakban lezajlott változásokat, és azok kronológiai pontosítását is megkíséreltük. A vizsgálatok során több faunisztikai érdekességet is találtunk, ezek közül is kiemelkedik egy új Daudebardia faj (FÜKÖH, L. 1985) előfordulása.

I CSÚNYA-VÖLGYI III SZ. SZIKLAFÜLKE

A sziklafülke a völgy DNY-i végénél, annak a Balla-völgybe torkollásánál található. A valamikor feltehetően nagyobb barlang hátráló pusztulással erodálódott, s így ma az egykori kürtő helyén felgyülemlett üledékek a felszínre kerültek.

A vertikálisan egymást követő nyolc mintával feltárt üledékösszlet Mollusca-faunája 40 fajt tartalmaz (I táblázat). A fauna LOŽEK (1965) által kidolgozott ökológiai tagolásából kitűnik, hogy a zárt erdőre jellemző fajok szinte minden mintában 80-90 %-os relatív dominanciával szerepelnek (1. ábra). Az erdei elemek mellett csak a nagy ökológiai tűrőképességű, nyílt, bokros területeken élő fajok, mint pl. a Vallonia costata található meg, az ún. tipikusan sztyepp elemek nem tagjai a faunának.

Ebből az ökológiai megoszlásból arra lehet következtetni, hogy az üledék a fiatal holocén korban rakódott le. Ezt támasztja alá az egykori barlang völgybeli helyzete is. A korábban vizsgált barlangok, mint a Muflon-barlang és a Csúnya-völgyi I sz. sziklaüreg (FÜKÖH, L. - KROLOPP, E. 1982-83, 1984), idősebb kvarter (felső-pleisztocén) üledékeket is tartalmaztak. Ezek azonban a völgytalp felett minifegy 10-12 m magasságban nyíltak, míg a Csúnya-völgyi III sz. sziklaüreg bejárata a völgytalp szintjén van.

II HÁROMÁGÚ-BARLANG

A barlang a Csúnya-völgy felső kijáratától ÉNy-ra egy mellékvölgyben található. Vörös színű agyagos kitöltést tartalmaz, melynek pleisztocén korát az üledékből előkerült emlőscsontok is bizonyítják. A közel 10 méteres mélységben egységes üreg a felszínre három ággal nyílik. E hármas tagolódás tette lehetővé sajátos üledékkomplexumának kialakulását.

A valamikori víznyelő fő ága a már említett vörösagyaggal töltődött ki, melyet az oldaljáratokon beömlő víz részlegesen kimosott, s a pleisztocén képződmény helyét holocén korú humuszos üledékekkel töltötte fel. Ez a fiatal, mintegy 30 cm vastag üledék igen gazdag malakológiai anyagot tartalmazott. Jól jellemzi ezt, hogy a begyűjtött mintákból a nagyszámú héjtöredék mellett 48 faj 12 214 egyede került elő (II táblázat).

A fauna - a benne előforduló fajok és egyedszámuk relatív gyakorisága alapján is - tipikusan erdei. A már említett, LOŽEK-féle ökológiai csoportosítás alapján az erdei elemek az összfajszám 87,7 %-át teszik ki (2. ábra). A nyílt területeken élő, szárazságtűrő fajok (pl. Chondrula tridens, Cochlicopa lubricella) egyedszám gyakorisága igen alacsony.

A faunakép és egyedszám gyakoriság alapján az eddigi vizsgálatok szerint az üledék a holocénnek az atlantikumtól máig terjedő, fiatal szakaszában képződött (FÜKÖH, L. 1980.). A szubborreális szakasz üledékét azonban a csigafauna alapján nem lehet igazolni.

1. táblázat

			1		2	
			db	%	db	%
1.	W.	<i>Acicula polita</i>	20	2,5	14	1,6
		<i>Vertigo pusilla</i>	32	4,0	47	5,4
		<i>Orcula doliolum</i>	17	2,1	9	1,0
		<i>Achantinula aculeata</i>	7	0,9	6	0,7
		<i>Cochlodina orthostoma</i>	5	0,6	8	0,9
		<i>Ruthenica filograna</i>	47	5,9	36	4,1
		<i>Discus perspectivus</i>	-	-	6	0,7
		<i>Vitrea diaphana</i>	7	0,9	8	0,9
		<i>Aegopinella pura</i>	-	-	1	0,1
		<i>Oxychilus depressus</i>	16	2,0	19	2,2
		<i>Oxychilus orientalis</i>	-	-	1	0,1
		<i>Daudebardia rufa</i>	8	-	10	1,1
		<i>Daudebardia herenae</i>	1	0,1	-	-
		<i>Daudebardia brevipes</i>	3	-	2	0,2
		<i>Helicodonta obvoluta</i>	22	2,8	8	0,9
		<i>Helicigona Faustina</i>	1	0,1	2	0,2
		<i>Isognomostoma isognomostoma</i>	10	1,3	31	3,5
2.	W/M/	<i>Laciniaria biplicata</i>	24	3,0	28	3,2
		<i>Discus rotundatus</i>	-	-	1	0,1
		<i>Oxychilus glaber</i>	1	0,1	-	-
	W/S/	<i>Cochlodina cerata</i>	8	1,0	5	0,6
		<i>Aegopinella minor</i>	10	1,3	5	0,6
	W/H/	<i>Vitrea crystallina</i>	15	1,9	7	0,8
3.	W/h/	<i>Clausilia pumila</i>	26	3,3	10	1,1
4.	S/W/	<i>Truncatellina claustralis</i>	37	4,6	32	3,6
5.	O.	<i>Truncatellina cylindrica</i>	-	-	-	-
		<i>Vertigo pygmaea</i>	-	-	3	0,3
		<i>Vailonia costata</i>	87	10,9	47	5,4
7.	M.	<i>Cochlicopa lubrica</i>	-	-	1	0,1
		<i>Punctum pygmaeum</i>	-	-	1	0,1
		<i>Vitrina pellucida</i>	1	0,1	-	-
		<i>Euconulus fulvus</i>	-	-	1	0,1
	Wf.	<i>Vertigo alpestris</i>	1	0,1	1	0,1
		<i>Orcula dolium</i>	50	6,3	18	2,0
		<i>Laciniaria plicata</i>	15	1,9	29	3,3
9.	P	<i>Carychium minimum</i>	18	2,3	36	4,1
		<i>Vertigo angustior</i>	-	-	31	3,5
		<i>Clausiliidae indet.</i>	248	31,2	370	42,2
		<i>Helicidae indet.</i>	45	5,7	24	2,7
		<i>Limacidae indet.</i>	4	0,5	11	1,3
		<i>Zonitidae indet.</i>	-	-	-	-

3		4		5		6		7		8
db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db
14	0,6	18	0,9	2	0,7	-	-	1	0,4	-
389	17,0	51	2,6	24	8,8	4	3,0	3	1,3	-
7	0,3	14	0,7	1	0,4	-	-	+	5	1
16	0,7	9	0,5	-	-	-	-	-	-	-
13	0,6	13	0,7	4	1,5	1	0,8	-	-	-
60	2,6	50	2,6	14	5,1	2	1,5	13	5,7	3
3	0,1	11	0,6	3	1,1	-	-	1	0,4	-
6	0,3	3	0,2	1	0,4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37	1,6	7	0,4	3	1,1	-	-	-	-	-
-	-	3	0,2	-	-	-	-	-	-	-
13	0,6	20	1,0	8	2,9	-	-	1	0,4	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	0,1	4	0,2	1	0,4	-	-	-	-	-
11	0,5	9	0,5	1	0,4	-	-	1	0,4	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
31	1,4	17	0,9	1	0,4	-	-	-	-	-
22	1,0	21	1,1	-	-	-	-	5	2,2	1
19	0,8	6	0,3	5	1,8	5	3,8	9	3,9	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	0,4	2	0,1	3	1,1	3	2,3	5	2,2	6
9	0,4	9	0,5	-	-	-	-	-	-	-
29	1,3	31	1,6	10	3,6	6	4,5	5	2,2	5
15	0,7	40	2,	14	5,1	10	7,6	17	7,4	1
193	8,4	111	5,7	5	1,8	2	1,5	-	-	-
-	-	10	0,5	-	-	-	-	-	-	-
-	-	6	0,3	-	-	-	-	-	-	-
238	10,4	206	10,5	22	8,0	2	1,5	18	7,8	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	3	0,2	1	0,4	-	-	-	-	-
14	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
66	2,9	42	2,1	5	1,8	-	-	+	+	-
33	1,4	14	0,7	7	2,6	2	1,5	2	0,9	3
162	7,1	99	5,1	7	2,6	2	1,5	8	3,5	4
-	-	211	10,8	-	-	-	-	-	-	-
824	36,0	852	43,6	116	42,5	88	66,7	127	55,2	16
29	1,3	14	0,7	4	1,5	2	1,5	6	2,6	-
15	0,7	12	0,6	10	3,6	2	1,5	2	0,9	2
-	-	28	1,4	-	-	-	-	-	-	-

II. táblázat

		db	%	db	%	db	%		
1.	W.	<i>Acicula polita</i>	102	8,7	7	0,1	4	0,1	
		<i>Vertigo pusilla</i>	22	1,9	76	1,5	152	3,0	
		<i>Orcula doliolum</i>	30	2,6	164	3,3	190	3,8	
		<i>Achantinula aculeata</i>	-	-	79	1,6	104	2,1	
		<i>Ena obscura</i>	1	0,1	6	0,1	-	-	
		<i>Cochlodina laminata</i>	-	-	5	0,1	5	0,1	
		<i>Ruthenica filograna</i>	35	3,0	146	2,9	161	3,2	
		<i>Macrogastrea latestriata</i>	3	0,2	20	0,4	7	0,1	
		<i>Macrogastrea plicatula</i>	-	-	1	-	-	-	
		<i>Clausilia cruciata</i>	2	0,2	3	-	10	0,2	
		<i>Discus perspectivus</i>	23	1,9	-	-	-	-	
		<i>Discus ruderatus</i>	-	-	8	0,2	-	-	
		<i>Vitrea diaphana</i>	7	0,6	50	1,0	518	10,4	
		<i>Aegopinella pura</i>	11	0,9	83	1,6	71	1,4	
		<i>Oxychilus depressus</i>	-	-	21	0,4	83	1,7	
		<i>Oxychilus orientalis</i>	26	2,2	264	5,2	103	2,1	
		<i>Daudebardia rufa</i>	-	-	25	0,5	-	-	
		<i>Perforatella incarnata</i>	-	-	5	0,1	-	-	
		<i>Trichia unidentata</i>	7	0,6	15	0,3	13	0,3	
		<i>Helicodonta obvoluta</i>	26	2,2	17	0,3	2	-	
<i>Helicigona faustina</i>	-	-	115	2,3	10	0,2			
2.	W/M/	<i>Laciniaria biplicata</i>	39	3,3	-	-	22	0,4	
		<i>Discus rotundatus</i>	171	14,6	229	4,5	425	8,5	
		<i>Oxychilus glaber</i>	27	2,3	-	-	-	-	
		W/S/	<i>Aegopinella minor</i>	2	0,2	47	0,9	31	0,6
			<i>Bradybaena fruticum</i>	-	-	119	2,4	-	-
W/H/	<i>Cochlodina cerata</i>	7	0,6	41	0,8	8	0,2		
	<i>Vitrea crystallina</i>	41	3,5	131	2,6	169	3,4		
3.	W/h/	<i>Clausilia pumila</i>	30	2,6	207	4,1	86	1,7	
		<i>Perforatella vicina</i>	-	-	6	0,1	-	-	
4.	S	<i>Chondrula tridens</i>	-	-	1	-	-	-	
		S/W/	<i>Truncatellina claustralis</i>	2	0,2	12	0,2	30	0,6
5.	O	<i>Truncatellina cylindrica</i>	-	-	2	-	-		
		<i>Vallonia costata</i>	14	1,2	359	7,1	248	5,0	
WS	<i>Euomphalia strigella</i>	-	-	78	1,5	18	0,4		

		db	%	db	%	db	%
6. X	<i>Cochlicopa lubricella</i>	-	-	6	0,1	-	-
7. M	<i>Cochlicopa lubrica</i>	1	0,1	-	-	2	
	<i>Punctum pygmaeum</i>	-	-	23	0,5	8	0,2
	<i>Vitrea contracta</i>	-	-	21	0,4	14	0,3
	<i>Euconulus fulvus</i>	-	-	1		-	-
	<i>Nesovitrea hammonis</i>	4	0,3	-	-	-	-
Wf	<i>Vertigo alpestris</i>	1	0,1	1		-	-
	<i>Orcula dolium</i>	70	6,0	361	7,2	481	9,6
	<i>Clausilia dubia</i>	6	0,5	17	0,3	23	0,5
	<i>Laciniaria plicata</i>	23	1,9	213	4,2	125	2,5
8. H.	<i>Columella edentula</i>	-	-	7	0,1	3	
9. P.	<i>Carychium minimum</i>	56	4,8	336	6,7	384	7,7
	<i>Vertigo angustior</i>	-	-	9	0,2	-	-
	Limacidae indet.	18	1,5	8	0,2	49	1,0
	Helicidae indet.	65	5,5	56	1,1	46	1,0
	<i>Truncatellina</i> sp.	-	-	8	0,2	-	-
	Clausiliidae ind.	303	25,8	1626	32,3	1398	27,9

I. Táblázat: A Csunya-völgy III. sz. sziklafülke Mollusca-faunája

Table I = Mollusc fauna of rock-niche No. III of Csunya-valley

II. Táblázat: A Háromágu-barlang Mollusca-faunája

Table II = Mollusc fauna of the Cave Háromágu

Jelmagyarázat a táblázatokhoz:

(A táblázatban feltüntetett ökológiai besorolások LOŽEK munkái alapján készültek)

W = tipikusan erdei elem

W/M/ = mesophil erdei elem

W/S/ = erdősztyepp elem

W/h/ = nedves erdőre jellemző elem

w/H/

S/W/ = erdősztyepptől az erdőig terjedő elem

O = nyílt téren általános elem

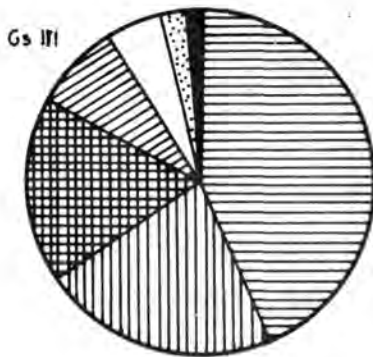
M = mesophil elem

S = sztyepp elem

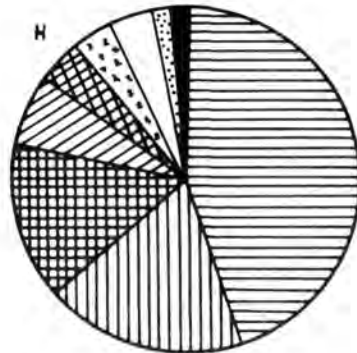
Wf = közepesen nedves területre jellemző elem

H = nedvességkedvelő elem

P = mocsaras, nedves területre jellemző elem

- a/
- 1 = 1 W
  - 2 = 7 M ; wI
  - 3 = 2 W/M ; w/S ; w/H
  - 4 = 5 O
  - 5 = 9 P
  - 6 = 3 W/H
  - 7 = 4 S/W

- b/
- 1 = 1 W
  - 2 = 7 M ; wI
  - 3 = 2 W/M ; w/S ; w/H
  - 4 = O ; wS
  - 5 = 9 P
  - 6 = 3 W/H
  - 7 = 4 S ; S/W
  - 8 = 6 X
  - 9 = 8 H

IRODALOM

- FÜKÖH, L. (1980): Észak-magyarországi barlangok holocén üledékének kvartermalakkológiai vizsgálata. *Soésiana* 8; 85-88.
- FÜKÖH, L. (1985): A new *Dsudebardia* species of Holocene from the Bükk Mountains (North Hungary). *Pol. Hist.-nat. Mus. Matr.* 10; 15-16.
- FÜKÖH, L. - KROLOPP, E. (1982-83): A Muflon-barlang negyedkori üledékeinek malakkológiai vizsgálata. *Soésiana* 10-11; 31-37.
- FÜKÖH, L. - KROLOPP, E. (1984): A Csúnya-völgy I sz. sziklaüreg Mollusca-faunája. *Mal. Táj.* 4; 54-58.
- FÜKÖH, L. - GERA, I - KÖRMENDI, Á. (1985): Adatok a Csúnya-völgy (Bükk-hg.) Mollusca-faunájához. *Mal. Táj.* 5; 15-22.
- LOŽEK, V. (1965): Entwicklung der Molluskenfauna der Slowakei in der Nacheiszeit. *Inf. Landw. Hochsch. Nitra* 1-4; 9-24.

Dr. KROLOPP ENDRE
Magyar Állami Földtani
Intézet
H-1143 BUDAPEST
Népszabadság u. 14.

Dr. FÜKÖH Levente
Mátra Múzeum
H-3200 GYÖNGYÖS
Kossuth u. 40.